

UIT DE FLORA VAN LIMBURG

AFLEVERING 32

J. CORTENRAAD, G. GERAEDTS & T. MULDER, Postbus 5700, Maastricht

In deze aflevering zijn waarnemingen bij elkaar gebracht van zeldzame en bijzondere plantesoorten in de provincie Limburg in hoofdzaak uit 1989. Nieuwe opgaven van vondsten van zeldzame planten blijven bijzonder welkom. Op de lijst van bedreigde planten in Limburg (CORTENRAAD en MULDER, 1989) kunt u opzoeken hoe bedreigd en zeldzaam de door u gevonden plant in Limburg is. Bij uw waarneming dient u minimaal te vermelden: naam van de plant, datum van de vondst en het nummer of de coördinaten van het kilometerhok. Aanvullende gegevens over aantallen planten, de standplaats en dergelijke zijn altijd zinvol. U kunt uw waarnemingen toesturen aan de secretaris van de Plantenstudiegroep, E. Blink, Pius XII straat 20, 6247 AW te Gronsveld. Bij hem zijn ook formulieren verkrijgbaar voor het meedoen aan door de Plantenstudiegroep georganiseerde inventarisaties.

Grote muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*)

Nederweert, in het natuurreervaat de Groote Moost, 1 exemplaar (juli '89, H. de Mars). De Grote muggenorchis was al vele decennia niet meer waargenomen in Noord- en Midden-Limburg. Ze werd gevonden in het laatste goed ontwikkelde restant blauwgrasland in de provincie. Waarschijnlijk hangt het voorkomen van de orchidee samen met het in het terrein aan de oppervlakte komen van calcium-carbonaat-houdend grondwater afkomstig van de nabijgelegen Noordervaart.

Gebogen driehoeksvaren (*Gymnocarpium dryopteris*)

Kerkrade-Bleijerheide, op muur rond kerkhof, een tiental planten (zomer '88, E. Blink). Er waren toen deze vondst gedaan werd geen recente groeiplaatsen van de Gebogen driehoeksvaren in Zuid-Limburg meer bekend. De laatste groeiplaats was, tot een eind in de jaren tachtig een muur bij kasteel Strijthagen. Deze planten zijn echter samen met de daar eveneens aanwezige Steenbreekvarens (*Asplenium trichomanes*) bij een restauratie weggeschrapt.

Groot glaskruid (*Parietaria officinalis*)

Afferden, aan voet van muur bij de kerk, enkele exemplaren (juli '89, S. en W. Jansen). De tweede groeiplaats in Noord-Limburg naast de bekende populatie op en langs oude stadsmuren te Gennep.

Maastricht, binnenplaats van gebouw Achter de Barakken, enkele vierkante meters (zomer '89, H. Hillegers) en oever van de Jeker bij de Bisschopsmolen, enkele exemplaren (zomer '89, B.G. Graatsma). Deze warmteminnende plant wordt in Limburg overwegend in stedelijke milieus aangetroffen. Van de atlasblokken waarin bovengenoemde groeiplaatsen vallen zijn ook uit het verleden waarnemingen bekend, echter de preciese locatie van de groeiplaatsen was in ieder geval in Limburg niet meer bekend.

Loogkruid (*Salsola kali* subsp. *ruthe-nica*)

Susteren, stationsempacement, enkele tientallen exemplaren (29-7-'89, Plantenstudiegroep). De ondersoort *kali* wordt langs de kust gevonden, de ondersoort *ruthe-nica* is vooral te vinden in het binnenduinen, daarnaast op zandige industrieterreinen in het binnenland, op zandige oevers van Rijn en Waal en zeer zeldzaam op spoorwegterreinen. Vroeger is deze plant ook diverse malen gevonden op mijnsteenbergen in Zuid-Limburg.

Sierlijke vetmuur (*Sagina nodosa*)

Nederweert, op open vochtige zandgrond in de Groote Moost, enkele exemplaren (zomer '88, P. van den Munckhof). Al decennia lang is deze soort in Noord- en Midden-Limburg niet meer gevonden. Het is één van de vele soorten van pioniermilieu's die sterk bedreigd zijn.

Mantelanjer (*Petrorhagia prolifera*)

Afferden, in berm van rijksweg Venlo-Nijmegen, één exemplaar (zomer '90, Vegetatiekart. Prov. Limburg), tezamen met Tripmadam (*Sedum reflexum*) en Zacht vetkruid (*Sedum sexangulare*). Deze soort is zeer zeldzaam geworden in het Limburgse Maasdal en Zuid-Limburg. Een dichtbij gelegen grote groeiplaats van deze soort te Gennep is door bebouwing recent bijna geheel verloren gegaan.

Riempjes (*Corrigiola litoralis*)

Ottersum, op een grindige, door struiken overschaduwde oever van een voormalige zandwinplas, nu visvijver. Enkele tientallen exemplaren (zomer 1988, Plantenstudiegroep), Riempjes is in Limburg tegenwoordig een zeldzame verschijning. Het plantje wordt tegenwoordig vooral gevonden op stenige spoorterreinen, het meest nog in Zuid-Limburg. De standplaats bij Ottersum komt meer overeen met de 'oude' standplaatsen – zandige rivieroeveren en periodiek vochtige zandpaadjes in heiden – waar de plant nu zo goed als verdwenen is. Het is de eerste vondst van Riempjes in noordelijk Noord-Limburg sinds vele decennia.

Gaffelsilene (*Silene dichotoma*)

Valkenburg, onderaan steile wand in kalksteengroeve, vele tientallen exemplaren (zomer '88, Plantenstudiegroep).

Venlo, Groote Heide, op steenachtige plaats, enkele exemplaren (zomer '89, Vegetatiekart. Prov. Limburg). De Gaffelsilene wordt in Duitsland als een ingeburgerde soort beschouwd. Zij is afkomstig uit oostelijk en zuidoostelijk-Europa en wordt tot vlak aan de Nederlandse grens in Duitsland gevonden. Het is niet uitgesloten dat de genoemde vondsten de eerste voorboden zijn van een voortschrijdende areaaluitbreiding in westelijke richting.

Flottende waterranonkel (*Ranunculus fluitans*)

In 1990 is een sterk herstel van deze zeldzame plant van stromend water geconstateerd in de Jeker vanaf de Belgische grens tot bijna aan de monding in de Maas. In de Jeker vormt ze nu weer een lichtgroen golvend tapijt.

Tot 1990 kwam de plant niet verder dan nabij de hoeve Nekum, circa 1 km ten noorden van de grens. Vermoedelijk hangt de uitbreiding samen met de verbetering van de waterkwaliteit.

Italiaanse clematis (*Clematis viticella*)

Maastricht, op de hoge Maasoever over een lengte van enkele meters (juli '89, J. Cortenraad), samen met onder meer Bosrank (*Clematis vitalba*). De oudste vermelding van het Maasdal ten zuiden van Maastricht stamt van 1838, dit is tevens de oudste waarneming van de plant voor Nederland. Tot

in de jaren zestig is de plant in de buurt van Eijdsen en Heugem gevonden onder meer veel in heggen bij kasteel Oost. Mogelijk komt ze op laatstgenoemde plek nog steeds voor. Recent is ze ook aangetroffen nabij Osen (gemeente Roermond), zie CORTENRAAD, 1988.

KORTE MEDEDELINGEN

AANVULLENDE WAARNEMING VAN WITTE WATERRANONKEL IN NOORD-LIMBURG

In het vorige nummer van dit tijdschrift werd een overzicht gegeven van de recente vindplaatsen van Witte waterranonkel (*Ranunculus ololeucos*) in Limburg (JANSEN & JANSEN, 1991).

Hier kan nog een vindplaats in Noord-Limburg aan toegevoegd worden.

Op 15 mei 1990 trof ik in een spoor-sloot in de gemeente Grubbenvorst en Sevenum (uurblok 52-45), verspreid over 4 km-blokken, een honderd-tal bloeiende planten van Witte waterranonkel aan. Witte waterranonkel stond hier in gezelschap van onder meer Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*), plaatselijk Vlottende bies (*Scirpus fluitans*), Waterpostelein (*Lythrum portula*), Haaksterrekroos (*Callitriche hamulata*), Knolrus (*Juncus bulbosus*) en Egelboterbloem (*Ranunculus flammula*). Verder vermoedelijk ook nog Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*) en Duizendknoopfonteinruid (*Potamogeton polygonifolius*) die alleen vegetatief aangetroffen werden.

De betreffende sloot ligt aan de voet van een spoortalud en loopt door een heideontginningslandschap dat nu vrij intensief in agrarisch gebruik is. In de sloot vindt geen waterdoorstroom plaats en er is een wisselende waterstand (in 1990 van circa 50 cm boven maaiveld in het voorjaar tot op of vlak daaronder in de zomer). De bodem bestaat uit licht humeus zand.

Het voorkomen van Witte waterranonkel en de overige genoemde soorten duidt op de aanwezigheid van zwak zuur, matig voedselarm en zacht water (LYON & ROELOFS, 1986). Het is dan ook opmerkelijk een dergelijke vegetatie aan te treffen midden in het agrarisch landschap, te meer omdat de watersamenstelling wijst op lokale herkomst van het water. Mijs inziens is dit te danken aan de hydrologisch geïsoleer-

de ligging van de sloot. De sloot wordt waarschijnlijk enkel gevoed door het spoortalud van waaruit slechts weinig aangerijkt water toestroomt. Er zijn geen aanwijzingen voor kwel uit de omgeving. Deze lokale hydrologische situatie is hier overigens al geruime tijd zo.

Hier dreigt echter verandering in te komen. De sloot ligt aan de rand van het ruilverkavelingsgebied Melderslo. In het kader van deze ruilverkaveling wil men Maaswater aanvoeren via een sloot die de spoor-sloot middels een duiker kruist. Voor het behoud van de aanwezige zeldzame vegetatie in de spoor-sloot zouden bij de uitvoering van de ruilverkaveling maatregelen getroffen dienen te worden zodat het eutrofe Maaswater geen kans ziet in de spoor-sloot te infiltreren.

LITERATUUR

JANSEN, S. & W. JANSEN, 1991. Waarnemingen van de Witbloemige waterranonkel in Limburg. Nat. Hist. Maandblad 80(2) : 29-31.

LYON, M.J.H. DE & J.G.M. ROELOFS, 1986. Waterplanten in relatie tot waterkwaliteit en bodemgesteldheid. Laboratorium voor Aquatische Ecologie, Nijmegen.

LEO SPOORMAKERS
Warande 73, 3705 ZE Zeist

TWEE NIEUWE EXPOSITIES IN HET NATUURHISTORISCH MUSEUM MAASTRICHT

In het Natuurhistorisch Museum Maastricht zijn momenteel twee nieuwe tijdelijke exposities ingericht, over twee zeer uiteenlopende onderwerpen. Exposities die een bezoek aan het museum nu extra de moeite waard maken.

AQUARELLEN VAN INHEEMSE ORCHIDEEËN

Deze expositie bestaat uit 50 aquarellen van de hand van mevrouw E. Klop-

fenstein uit Brussel.

De aquarellen zijn ware kunststukjes in twee opzichten: zowel artistiek als natuurwetenschappelijk voldoen zij aan de hoogste eisen. Mevrouw Klopfenstein werd daardoor eerder uitgenodigd om te exposeren in diverse instellingen in heel Europa. In Maastricht zijn de aquarellen nog te zien tot en met 14 april.

De 50 aquarellen geven een beeld van de rijkdom aan orchideeën die vandaag de dag nog in Nederland en België kan worden aangetroffen, hoewel sommige van de afgebeelde soorten bijzonder zeldzaam zijn geworden.

Voor de liefhebbers van wilde planten zijn de aquarellen vooral bijzonder omdat zij de orchideeën óók in hun eigen omgeving laten zien: geen "alleenstaande" planten maar kleine stukjes natuur waarvan de orchideeën deel uitmaken. Details van de schitterende bloeiwijzen completeren de werkstukken.

Bijzonder is ook dat de aquarellen letterlijk "naar de natuur" getekend zijn. Foto's of schetsen kwamen er niet aan te pas.

DIERENSCHEDELS

In deze expositie wordt een indruk gegeven van de zeer uiteenlopende bouw van schedels van inheemse en exotische dieren. Bijna 100 verschillende soorten schedels uit de collectie van de gebroeders Bouten uit Venlo laten zien hoe verschillend deze dieren gebouwd zijn en hoe hun uiterlijk door inwendige structuren wordt bepaald.

De schedels zijn compleet en bijzonder vakkundig geprepareerd en gebleekt.

Het Natuurhistorisch Museum Maastricht is gelegen aan het De Bosquetplein 6-7 ("achter het Conservatorium") en is geopend voor het publiek op maandag t/m vrijdag van 10.00 tot 12.30 en van 13.30 tot 17.00 uur en op zaterdag- en zondagen van 14.00 tot 17.00 uur (1e Paasdag gesloten).